

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Udrag fra Arvingen

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Arvingen", i Goldschmidt, M. A.: *Arvingen*, udg. af Johnny Kondrup , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1988, s. 231. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-goldschmidt01-shoot-idm140700592016064/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Arvingen

stærkt moraliserende tone, der stoder læseren (se fx Axels refleksioner på togrejsen fra Wien til Venezia s. 120 f). Man undgår ikke at mærke det vilde og konstruerede, der kommer over Axels skæbne, da den unge de Potter er død og det i stigende grad gælder om at få brikkerne på plads. Her viser Nemesislæren sig at være en god tjener, men en streng herre: Kan den på den ene side udgøre fundamentet under et harmonisk og velordnet romanunivers, så kan den på den anden side blive et nøjeregnende og utålmodigt tabelværk, der kræver enhver post betalt til tiden og tvinger forfatteren ud i banale romantricks for at få regnskabet til at gå op.

En del af de tricks og moraliserende passager, som findes i *Arvingen*, må ganske vist skrives på tidens konto. Hvis man læser Balzac eller Dickens, må man indrømme, at heller ikke mestrene var kræsne med den slags virkemidler. Men ganske bortforklars kan det ikke, at *Arvingen* stedvis er et ulødigt kunstværk, for det meste på grund af sit angstelige forhold til Nemesis.

Dette kan nu skyldes, enten at Goldschmidt ikke har haft den nødvendige sikkerhed i sin egen livsanskuelse, eller at han ikke har troet på samtidens evne til at opfatte og forstå den. I *Livs Erindringer og Resultater* taler han åbent om sin mistro til samtiden desangående. Men under alle omstændigheder må man have lov til at tyde de kunstneriske brist i *Arvingen* som udtryk for et misforhold mellem den harmoniske livsanskuelse, der fremlægges i bogen, og den virkelighed, som var at få, da bogen blev skrevet.

Til sidst et par ord om den vision, der udgør romanens slutning. Det kan ikke nægtes, at billedet af godsejeren, der fra sin balkon præsenterer de to unge mennesker for befolkningen som dennes førere og venner, er uhjælpelig aristokratisk. Men på den anden side handler hele romanen om nødvendigheden af, at aristokratiet fortjener sin plads ved at udvikle sig personligt. Og dette krav er idéhistorisk set af borgerlig oprindelse.

Det aristokrati, som Axel i bogens lob kvalificerer sig til, er et dannelesaristokrati, hvis bærende værdier er selvopdragelse, åndelig vækst, humanitet og arbejde under ansvar for andre. Man kan også sige, at den adel, han erhverver sig, er af andre art.

I modsætning hertil står det gamle aristokrati, repræsenteret især af de holstenske grever (Fritz og hans fader) og baron Panin. Ligesom dets oprindelige eksistensberettigelse og erhverv var krigen, er dets

holdning til andre mennesker aggressiv og hensynsløs. For greve Fritz er det: at indgyde respekt, ensbetydende med at turde herske, som fyrst Metternich, der først og fremmest var kavalier (s. 103 f). Og såvel den ældre greve som baron Panin gemmer bag deres glimrende titler og slebne form en menneskelig råhed, der ikke tøver med at reducere andre (*in casu* Astrid) til midler for deres egoisme. For denne ydre adel er skæbnen ikke – som for Axel og forfatteren – noget man fortjener, men nærmest et lunt, et spil af tilfældigheder. Det er for så vidt karakteristisk, at både greve Fritz og hans fader drages voldsomt af hasardspillet, hvor man kan vinde eller tabe alt, også livet, uden nogen indsats af personlighed.

Arvingen slutter altså nok i en vision, hvis form er aristokratisk, men har selv forinden fyldt formen ud med borgerlige værdier. Heri røber den dog ingen originalitet; det er tværtimod et karakteristisk træk ved megen litteratur fra perioden 1830-70, at den kroner borgernes dannelsesproces med en ydre position, som ligner den fortrængte eller fordærvede fødselsadels. Goldschmidt ligger her på linie med forfattere som fru Gyllembourg, Carl Bernhard og H.C. Andersen.

6. Romanens modtagelse

Da Goldschmidt i 1863 vendte hjem fra Rom, begyndte han udgivelsen af en række *Fortællinger og Skildringer*, hovedsagelig med romerske motiver. De to første bind, der indeholdt mindre (og mindre betydelige) stykker, udkom henholdsvis 1863 og 1864. Hertil føjede sig i slutningen af 1864 *Arvingen* som tredje og sidste bind. Efter datering skik bar den det nye år på titelbladet, ligesom i øvrigt bind II.

Allerede inden nytår fremkom de første anmeldelser. Den 18. december bragte det populære ugeblad *Illustreret Tidende* en usigneret omtale, der efter bladets sædvane var holdt i meget knappe vendinger. *Arvingen* kaldes her en interessant, åndfuld og vækkende roman, i sin livsanskuelse mere harmonisk end *En Jøde* og i sin opbygning mere velformet end *Hjemløs*. Anmelderen mener dog samtidig, uden at give nogen grund, at der over kompositionen er noget vist uoplagt, som sætter *Arvingen* i en lavere klasse end Goldschmidts øvrige romaner.